

ЦРНОГОРАЦ

НЕЂЕЉНИ ПОЛИТИЧКИ ЛИСТ.

БРОЈ 7.

На Цетињу у Суботу 19. Фебруара 1872.

ГОДИНА II.

ЦРНОГОРАЦ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по год. 3; четврт год. ф. 1. 50. н.; — За СРБИЈУ год. ф. 7; по год. ф. 3. 50. н.; четврт год. ф. 1. 75. н. — За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. — За огласе плаћа се за ред 5 новчића. — Доноси, предплата и све нарочите шаљу се уредништву на Цетињу преко г. Петра Рамадановића у Котору.

ШТА РАДИМО, А ШТА ТРЕБА ДА РАДИМО.

III.

(Свршетак.)

У Државама, које се хвале да су слободне, али за то опет имају неваљале законе, по којима се казни слободно казивање мисли, паћи ћемо скоро сваки дан, да се људи затварају, због тога што су слободно казали или написали оно што мисли. На питање за што је то тако, сваки ће без дуга промишљања одговорити, да власници то због тога чине, што се боје да оне слободне мисли не распале народ, ради којег среће и слободе се они људи и жртвују. И то дакле најбоље показује, — и да не наводимо појединце благотворне пошљедице добре народне штампе, — колико велики значај имају новине у једноме народу. Према томе одмах је јасно и то, колико је штетно за један народ, ако се његове новине не саглашавају у томе, шта је потребно и најпотребније њему, и ако се у проповједању тога дају руководити страстима и себичношћу награђеном проклетим новцем. За то смо напријед и рекли, да је појава, која се у томе погледу у нашем новинарству у потоње вријеме опажа још много жалоснија од оне, коју смо нашли у равнодушности нашега читајућег свијета. А сада ћемо то да поближе промотримо.

Новинарство наше, које је — нека пам је свакако на радост и утјеху — пошљедњијех година бројем знатно ојачало, нити је сагласно у једној тежњи, нити је одушевљено истијем одушевљењем. Овдје имамо пред очима једино политичке листове. Они су се подјелили у два са свијем противна табора, сваки са својом заставом. Обама је народ дао заслужно име: прве је листове назвао је својим, народним, а друге противничким, или проданим. Али су и ови пошљедњи ипак српски и српски их свијет чита, као и оне прве. И у тој разноликости листова налазимо ми ону жалосну појаву, коју напријед споменусмо.

Рекосмо да ни слободумни независни народни листови не очитују постојано једну тежњу. Тежња та мора бити ово: да сваки таков лист са свијема својим средствима и најбољом вољом и снагом постојано и једино негује, храбри и подиже снагу и да тијем сам народ покрене и покрене на живо узајамно прегнуће за најскорије извршење свога најпречега, највећег и најсветијег задатка — ослобођења и уједињења. Кад би сви живо настали око тога, онда наши народни листови не би имали потребе, да се понављају боре са својим т. ј. народним мјестима непријатељима, јер би онда народ, сав и скроз, одушевљен, ојачан и спреман за борбу сам свршио једнога дана са свијема непријатељима својима и са потпунијем постигнућем крајње цели своје. А то јесте прави задавак наш, нити се ми смјемо нити можемо задовољити са којекаквим устуцима туђинских влада, под којима живе дјелови народа нашега. Нека је „најдарежљивија“ једна влада према једноме дијелу нашега народа који је осуђен да под њом живи, њему као и свему народу то је само привремено задовољење,

а право задовољење је једино у народном јединству.

Мислимо бар да од наше стране није потребно (па овоме мјесту правдање, да ми и не помишљамо да овим окривљујемо наше самосталне народне листове. Не, то никада. Шта више ми смо најодушевљенији поштоватељи њихове јуначке борбе и желимо им свагда најбоља успјеха. Али с друге стране ми држимо, да је успјех тај познати, према оној снази, која се у ту борбу улаже и према оној цели за којом морамо тежити. Само борба та и резултати њени најбоље засвједочавају то што рекосмо. Узмимо с реда један примјер. Боримо се већ толико времена против бечко-пештапске владе, која угњетавља наш народ у Аустро-Угарској. И још ништа нијесмо извојевали за слободу и самосталност његову, а наше је тврдо увјерење, да не можемо ништа ни извојевати. Аустрија ће се прије распасти, него што ће хтјети да њени народи буду подједнак равноправни у слободи и независности својој и да као самостални удови живећи у свези међусобној сачињавају њу. По томе је прва штета наша од те борбе што се залудио троши у њој најбоља снага народна. Друга је, можда још много већа, та, што затегнуто одушевљење онога народа у дугој безуспјешној борби мора да малакше, као што се показало при пошљедњем јунашким и саборским изборима у Угарској. Даље, што се том борбом одводи народ од главне мисли и задатка свога, т. ј. потпунога политичкога ослобођења и уједињења.

Истина је, да ти исти листови говоре о ослобођењу народном али у томе не рачунају они на народ, а и кад би рачунали, не вриједи док не спреме народ за такав рад. Они се обично у тијем приликама гложе са владама, или српском или руском или са онима савијема, које или заштићују Турску или су према Турској непријатељски или равнодушно расположени, па би као такве могле користне бити за наше ослобођење. Овоме се има доста приписати, да је наш ратнички народ постао доста политичар, те много мање помишља на сопствено прегнуће, а једнако разбира шта мисли Србија? Мирује ли Црна Гора? Хоће ли Русија ратовати? Је ли Инглишка још пријатељ Турској? и т. д.

Народ дакле попусти у својој самосвијести и прима на се недостојну дужност слушања, а оставља неограничено право располагања својим власницима. У таквоме стању наравно да новинарство наше није у стању да их на нешто присили, јер су владе данас још добро наоружане својом полицијом, бајонетима, законом о „слободној“ штампи и другима, те могу лако пркосити јавноме мишљењу.

Та не сагласност између јавнога мишљења и владе изазива у борбу с њом јавне народне органе, који — узгред буди са свијем умјерено речено — ни мало нијесу мањи пријатељи народа од ње. И ту се онда појављују они други листови названи „противнички“ или „prodани.“ Они имају ту — према народу издајничку улогу, да оне, који их плаћају непрестано обасипају хвалама, а самосталне народне гласове да угушују и обеснаже код народа свакојакијем одавањем и окривљањем. Тежња им је дакле то,

да у народу убију снагу самосталнога мишљења и располагања собом и да га учује да сваку помоћ и спасење своје очекује једино од воље оних који су досијели, да над њиме владају.

Хвалимо Бога да је код нас утицај гавријех листова врло слаб, али ипак морамо бити искрепни и признати да се у народу нашем познаје и њихов погани траг. Они су поцјепади народ на „пријатеље династије и владе“ и на „бушнице и непријатеље мира и поретка.“ Они и њихове плаћене прислужнице депундирају као завјеренике против државнога оцтанка најбоље пријатеље народне у Мађарској мађарској влади, у Турској турској влади и т. д. они и њима подобни изроди, који за новац и туђину служе, који за новац продају Бога и народ свој, упињу се из петнајех жида да цијенањем народне снаге одакпавају свијема власницима да лакше с народом могу располагати.

Главни задатак свој није постигла, а ако Бог да, неће ни постићи та гадна најамничка чета. Али је до сада прилично успјела у томе, да је са гаднијем блуватицама у својим листовима и са демонским бургијашењем у народу, усколебала поуздање народно. И то је опет зло, које народна ствар трпи од ове друге врсте наших листова.

Сведемо ли све ово, што до сада рекосмо, на једно, онда излази, да један дио нашега новинарства неодговара потпуно задатку своме, а други још на против да га спречава. Укупно дакле новинарство наше не врши ону задаћу, коју треба и коју мора да има у приуговљавању народа за дјело ослобођења и уједињења.

Можда ће се паћи који пријатељ наш, који ће рећи, да је овај суд наш о самосталнијем народнијем листовима неумјестан или бар сувиније строг, па ће извести, да њима онакав правац намећу тамошње околности. Потрудимо се, да у идућем броју увјеримо те пријатеље, да све такве могуће околности изчезавају онога часа, како се отпочне рад за савршено политичко ослобођење и уједињење народно. И за то ћемо сада прећи на стање нашега народа у свијема земљама његовијем, гдје данас под туђим владама живи.

СЛАВЕНСКИ КОНГРЕС.

Саопштинско у прошлом броју на другоме мјесту листа нешто из чланка „Политике“, којим предлаже, да се састаје скупштина Словена. Овдје доносимо чланак „Панчевца“, који са свијем пристаје уз ту мисао и потпомаже је, а другом приликом проговоримо о томе више коју.

„Не давно донесе прашка „Политика“ предлог: да се ове године у једном од југославенских већих мјеста држи славенски конгрес.

Овај предлог сви су независни славенски листови — осим пољских — поздравили с одобравањем. А за листове немачке и мађарске не треба ваљда ни да кажемо да они у томе предлогу ништа друго не знају него познату авет: панславизам.

Потреба, да се сазове славенски конгрес, није измајсторсана; она произиче из свеколиког данашњег стања и положаја свију народа славенских, а нарочито оних Славена, који имају несрећу да живе у Аустрији и Угарској.

У Аустро-Угарској Славена има више него свију осталих народа. Они на броју састављају

већину народа у тим државама. Славени се и позивају сваки час на ту своју већину; али то позивање доноси са собом више стида за њих него ли поноса. Јер поред свег тог, што су Славени у бројној већини у Аустро-Угарској, мањина њемачка и мађарска влада над њима, и не ће бити претјерано, ако речемо: да славени у Аустро-Угарској од прилике такав положај у политичком погледу заузимају, као некада Паризије у Индији или Хелоти у Спарти.

Тај положај свакако је стидаван за Славене аустројске, стидаван погледом на бројну већину њихову. А да је по њих и убитацац, јер им сиречава развитак њихових народних особина и крија им права народна и државна, то је са свим јасно.

И само нам се овде намеће питање: од куда тај појав да су Славени у Аустро-Угарској подмињени Њемцима и Маџарима? Та кад је њих више на броју, зар не би већа прилика била да они владају над Њемцима и Маџарима кад је већ на жалост тако, да се у Аустро-Угарској одношаји међу појединим земљама и народима не могу тако уредити, да не буде један над другим, него да се једни поред других слободно развијају?

На то питање има један поуздац, премда за нас жалостан и постидан одговор: Њемци и Маџари за то владају над Славенима, што међу овима нема сагласности у политичкој радњи, што се тежње ових често размимовише, тако да једни другима често носе квари и постизање циљни осујећавају.

Много је говорено и писано о славенској узајамности и солидарности; више је пута та славенска узајамност при свечаним приликама потврђивана; али не у ствари нема, и то је оно, са чега Славени у Аустро-Угарској хеготску улогу играју. 18 милиона Славена на срамоту своју служе Њемцима, којих је 7 милиона и Маџарима, којих је 4 милиона на броју; и служеће им све докле, докле се не буду боље познали, докле не угледе заједнички план за политичку радњу и докле се тога плана не буду сви без изнимке придржавали.

Кад се погледа на фактично стање Славена у Аустро-Угарској, на њихове тежње и стремљења — славенска узајамност и солидарност изгледа чисто као прилика. Славени мјесто да се узајамно помажу, они сами себе упропаћавају; па не само то, него се у заблуди и наивности својој и туђинцима, својим крвним непријатељима, дају као оруђе против своје рођене браће. Ако се једна грапа одупре навали туђинској, друга јој није притекла у помоћ да тај отпор ослаби него ради тако, како ће га ослабити.

Да је све ово, што рекосмо, жалосна истина, али ипак истина, имамо и сувише примјера, који нам могу то посвједочити.

Узмимо борбу Чеха против централиста аустројских. Нема оправданије, нема спасоносније и у исто доба жешће борбе него што је воде Чеси с Бечом. У језгрите борбе лежи мисао, која је управо и циљ тој борби: да Славенство одржи побједу над неситом тежњом Њемаца за

неограниченим господарством. Према тој циљној, не захтјева ли солидарност славенска, не захтјева ли баш и животни интерес свију Славена, да Чехе свом свагом подпомогну у тој борби?

Али шта видимо? Не само да их нико не потпомаже у томе, него многи баш тако раде, како ће снагу чешку ослабити и успјех им осујетити.

Чеси не одоше у рајхсрат и позване Пољаци, да ни они не иду тамо, те тако од рајхсрата не би било ништа. Али Пољаци волеше послушати Њемце него своју браћу Чехе и одоше у рајхсрат; тиме чешки отпор ослабише, себи не помогоше а Њемцима урадише на руку, да још јаче притисну славене уз вид. Пољаци се више поуздаше у лажна обрицања њемачка, него у искрену братску ријеч чешку. На тако и прођоше. Њемци их употребише за своје оруђе, а после ће их одбацити на страну као изцијељено парче лимуна. Није то прилика Њемцима, што су давали ријеч на је нијесу одражали, нит је прилика Пољацима што су изневјерили политику славенску, што су водили вјеревати туђинцу него своме. И баш за то, што то Пољацима није прилика, са жалостју морамо констатовати, да славенске солидарности још на дијелу нема.

Али криво би учинили Пољацима, кад бисмо само за њих казали, да су невјерни политички славенској, да вријеђају солидарност славенску. Та маиа више или мање налази се код свију грапа славенских. Да нијесу Пољаци отишли у рајхсрат, отишли би галички Русини, и они би се тамо још горе огријешили о начело славенске политике.

Осим Пољака видимо у рајхсрату и Словенце. Они у први мах не хтједоше ни у рајхсрат по последице се предомислише, дошавши ваљда до тога лажног увјерења, да ће више добити за своју земљу од њемачког рајхсрата, него без њега, сједићи код своје куће.

Преварише се сви, колико их год има, што одоше у рајхсрат; помогоше Њемцима да дођу до власти, како ће што јаче последице гњавити све Славене; посвједочише собом да је славенска узајамност још илузија; прибавише Њемцима и Маџарима увјерење, да се на славенској грбачи још дуго и комотно јихати може.

Тако је у Цислајтаији. А боље пије ни у Угарској међу Славенима. Каква додира има и. пр. Словак са Србином, каква ли познанства Србин са Русиним? Има ли зар њихова политика према Маџарима заједничког правца? Колико Словаци припомажу одбору народности према Маџарима, колико ли Русини? Колико заступника имају Словаци на угарском сабору, а колико Русини? И зашто их немају ополко колико би требало да имају према своме броју? На сва та питања одговор гласи као и горе: нема међу њима никакве свезе, нема узајамне радње; нема заједничког правца у радњи.

Ето то је жалосна слика, која нам показује, да славенски народи, и ако су бројем велики, не претегавају јаку циљину којој би дијелови хармонично радили, него више претстављају разурне дијелове, који сваки на своју страну дера

и никдећи циљни шкоти и себи самом. Нема међу њима једног политичког правца, једне политичке идеје, која би служила као карактеристика славенске политике, и по којој би се сви славенски народи у политичкој радњи својој и мали управљати.

Кад се све то зна, пије ли онда пријека нужда и потреба, није ли управ захтјев самоодржања, да Славени аустројски израде себи чист и јасан програм свога политичког рада, да се у томе сви сагласе и да онда на том пољу прикупе и уједине све своје снаге, па да у држави овој извојују себи такав положај, који приличи њиховоме броју а ипак не вријеђа животне интересе других народа?

Нама се чини, да је ово крајња неодољна потреба, нарочито при данашњим политичким приликама. С тога и ми с искреном радостју поздрављамо предлог: да се ове године држи општи славенски конгрес. Камо срећа, да су се и до сада Славени мало више за себе бринули, да су се чешће састајали и о својим стварима договарали. Њихов би положај дачас далеко бољи и спољњи био него што је.

И ако признајемо велику корист славенском конгресу, и ако допуштамо, да ће он замашне последице донијети са собом по цијело Славенство, ипак не ћемо пасти у ту обману, да државно да ће он радикално преобразити положај аустројских Славена. Једним конгресом славенским много се може учинити за славенску ствар, али не све. За то би ваљало, да се овакви конгреси понављају што чешће; у толико ће брже и славенска ствар сазрјевати и коначној побједи својој досијевати.

Што се тиче избора мјеста, гдје ће се конгрес држати, ми смо за Београд, и то из разних политичких и других разлога. Београд је престолница једне независне славенске државе, која ће се носити тиме, да поздраву у својој средини славенске госте, рођену браћу своју. Београд је центар јужнога Славенства, и државем конгреса у њему пренијеће се славенски покрет на југ, који ће га с познатом ватром својом прихватити и даље распростирати.

Дакле к дјелу, славенска браћо!

ИЗ ПАНШЈЕХ И СТРАНИЈЕХ НОВИНА.

О положају народа нашега према опијетом који нас угњетавају а с погледом на крајњу циљ његову овако пише „Млада Србадија“:

„Воља и ђуд бечкога ћесара довела је у данашњи рајхсрат бечки већину њемачких властољуба — и они се ни мало журе да се измире са праведним жељама осталих народности, него им гоне новине полицајским заштом и затвором, одбијају им сваки разлог простим надвикивањем, а ни мало не мисле да ће, тјерајући овако до дувара, привудити ђуд свога великоможнога покровитеља да се на другу страну мора окренути и напустити и себе и њих расдражепој освети народовој. Шта више, да-

воље био: цијелог пута сам подскакивао, звиждукао и пјесуцкао, а кад сам кући дошао и у постељу легао, нијесам ништо могао заспати, — све ми се Маркиза по мозгу врзла, а са очима гледао сам онај лијепи виљински стас, мајунше погипце, непрестано осмјејкивање, — ах, кад сам напошљедак заспао, какав сан? — зашта за једног цицелара није био умјестан.

Странило сам се ожалости, што сам ожењен. Сутра дан, кад се по обичају пробудим, — последице оног лијепог сна, каква жалостна јавност? — кад човек сања да по дукатима до коцена ходи, а кад се пробуди, види преда се свога вјеритеља, који је по дуг дошао! — Ах преблагни Боже, буди ми милостив, спаси и сачувајме, јер ја нијесам човек, — који је по свој дуг дошао, — већ очи ми падоше на моју жену, која обично прије мене устајаше, пак и сад урадила, да ме, кад се пробудим, са доручком прихвати.

— Особито сам радо доручковао чај. — Отворим очи, а жена око камина грије воду за чај.

— Ама Персо, — овако сам звао жену кад нијесам добре воље био, — шта тако рано чепркаш око тог камина? — продерем се њеким незграпним гласим.

„Теби љубезни Тапо, хоћу чај за доручак да спремам,“ одговори њежно моја жена.

— Циј га сама са твојим отцем, — одговорим горонадно, и не знам сам зашто, окренем се зиду. —

ПОДЛИСТАК.

ТАНАСИЈА ВОРКАНИЋ.

(Приповједка против лијанства.)
(Наставак.)

Можда већ и за то, што много вересије имамо, па морамо у пркос нашим дужницима, дуго на земљи да живимо.

Госпа у пајзанвенијем стању обуће, паходила се, и за цијело ћеду право имати природописца, кад реку, да су женскиње у јутарњем одјелу најдражесније. Једва, једва имадох снаге на кољена спустити се пред таквом анђелском ногницом, — а класати из пред женскиње, то је само цицеларског заната преимућство, и то је на свијету једно најодабраније преимућство, — а друго је и тако све чириз и црна смола.

Дражестна сињора, — јер зашта је била Талијанка, — примјети моју забуну и умљато проговор:

„По, шта заказивајте?“

— Ах премилостива! — узданем, „докле сам најмање и најљепше на свијету погипце посматрао,“ и продужим, — „опростите, ал ја у мом вијеку невиђох никад, никад,“ — и запнем.

„Но?“

— Ох, узданем на ново, ал опростите ми, јер ја нијесам помислио, да ћу ипак у сну видети тако лијепе погипце.

Госпа, велигласно насмија се.

„Ха, ха, ха, то су ти врагови ти цицелари, какви су у Риму, такви су и овде, свагдје галантни и само да се удварају. Јесте ли ожењени?“

— Ух, ух, ух! зашто ме то зашта. У том стижу вољо би, да ме је био ђаво са мојим занатом заједно одио, само да ме то заштала није, — незнадох шта рећи, и мјесто одговора почнем кашљудати, као да би забашурно са одговором.

Ал госпа и по други пут зашта:

„Јесте ли ожењени?“

— Ја промуцам, да јесам — имам је — једну же—жену, и ако се добро опомињем, зове се Персида. —

„Лијепо име! — а ја се зовем Валерија.

— Готов сам, — путивши лијепу погипцу из руку. —

„Знајте дакле, да ће сутра код мене вечерња забава бити.“

— Разумијем, бићеду готове ма сијевало, пуцало, — ал ви ће те ми дозволити, да их сам собом лично донијети и предати могу. —

„Ах — примјети Маркиза, — само слободно, јер ви ми се видите, да сте један особити муж!“

— Ха, ја особити муж? ове сам ријечи до куће хиљаду пута опетовао, — ја особити муж? —

Још ни данас не могу да се опомене, како сам се од госпоње Маркизе опростио, и како сам кући дошао. Био сам изван себе, и могли су ме управо у лудницу одијети.

Само толико дознајем, да сам одвећ добре

нашњи рајкерат бечки, коме су Пољаци помогли да се скупи, учинио је овима доста све оно на што су сви пријатељи словенски Пољаке још у напред ономинили. Они нису жељели у адреси својој ни да помену, а како ли у дјелу да утврде захтеве пољске!

И мађарска влада, која стоји данас као уставан израз од толико Словака, Србо-Хрвата и Румуна, којих скупа има више по и самих Мађара, — и ова влада, помоћу своје скривене већине у сабору, пушта на вољу аристократским страстима својим, те пљиви, циједи и копа очистим оним суграђанима, које је за вријеме своје „емиграције“ трудила се по цјелом свијету да представи као затупаве робове назадаштва бечког, и које је за време своје борбе за господство братимила обећањима златне слободе ђупанијекога устава.

Данас се већ усуђује ова влада да по неколико пута мучки одгађа и за тим растјерује цјео сабор троједне краљевине, у ком је стајало, као једнодушним изразом земље, 55 посланика против једне осмине мрачних душа, да растјерује овај сабор пре него што је и пустио био свога гласа!

Данас се усуђује ова влада да с окружним најљепшицама растјерује учена друштва и да силом смијешта своје војнике у сами освешени стан „матике“ словачког народа, који се на читаве милијуне броји и у Угарској!

Данас се усуђује ова влада да у цјелој ердељској земљи насиљем извршије паредбе своје.

Данас се усуђује ова влада да грађанима својим забрањује да се на омладинским скупштинама разговарају о просветноме напредку своје са браћом истога језика!

Данас се усуђује ова влада да износи предлог ради оснивања нове ђимназије у Новом Саду, а не да помоћи српској ђимназији, која је устројством својим по закону већ призната као равна са осталима.

Данас се усуђује ова влада да меће руку под грло јуначкој Крајини, узимајући јој пушку из руке, а не дајући јој уставних праваца, на још и да јој забуда пож у срце, у цијело благо њезино, у њезине шуме?

Данас се усуђује ова влада да се мијеша и у саме црквено просветне закључке читавога сабора карловачкога и да против толиких изјава опитних сазива неколико себичних аристократа, да у њима тражи ријеч и вољу српскога народа!

Доста, из аусријскога подрума нема другчијега излаза на видјело до само револуциом.

Ни ту, као ни у Турској не помаже ни право ни разлог.

Не мислимо тиме да се у овоме тврдом увјерују ваља „окапути“ сваке парламентарне борбе. Зар би троједница данас тако стењала, да се у њен прошли сабор није увукло јато народних издајница? Зар би давањим сабор загребачки био растјеран, да се влада не нада да ће протурити при новим изборима своју ве-

ћину? Зар би сабору пештанском био тако мален глас народне опозиције, да на читав милијун Словака не долази само по један посланик и да, на прилику, Вршац, у коме нема ни трага мађарског, не бира мађарскога министра за посланика? И зар би се нашао когод да мимо сабора српског говори с Мађарима у име народа, кад не би било у нас подлих бирократских душа?!

На последку, зар би имала на кога да се ослони влада у насиљу своје, кад она не би рачувала на глулост и несвјест самих оних војника, против чијег рода и потомства ратује!

У парламентарној борби влада или рачуна да ће се неким уступцима народи задовољити те изневјерити воље своје, или да ће се чиниошћом воље задовољити те изневјерити стару борбу — при таквом рачуну влада попустила. Или рачуна она да ће се народ у борби својој сам сатрти и истрошити — при таквом рачуну она гњави и затеже жице.

Народ пак свестан рачуна у овој борби да ће са више снаге моћи наставити своју борбу, ако више земљишта под ноге добије. Или да ће боље дочекати згодан трепутак, кад га несрећни покушаји парламентаризма увјере да му се ваља латити живљега и оштријега оружја.

Али да не би смо ми били они који су остали надмудрени у овој игри, ваља да смо јунаци и за прву и за другу борбу.

Да је у данашњем трепутку почетак године 1866. а не 1872. или да је онда у почетку године пруско-аустријскога рата била у свију нас оваква намет... страстима би био проврчен природан пут и народна би борба већ била пресуђена данас и у Аустрији и у Турској!

Пошто су и поновљени преговори хрватски са мађарском владом остали без успјеха, пита „Научевац“, шта остаје сада да се ради? Па онда наставља:

„Влада ће угарска заштити се тобоже законом, а послужити се средствима, која јој државна моћ на расположење ставља. У „име закона“ она ће у троједници да терорисе; на дзвези ред доћи ће конфискације, преси процес, тавнице и т. д. Тим начелом, и још помоћу мађарона, нада се угарска влада, да ће створити себи угодну већину у троједници и да ће виђети већину униониста у сабору троједне краљевине, који ће се скорим опет сазвати.

А народу ништа друго не остане, него да стадио и непомично стоји на већ заузетом земљишту и да одатле ни за даку не одступи. Кад дођу нови избори, на које се мађарска влада и мађарони толико уздају, нека се пичим неда поколебати независној вољи својој, нека повјерење своје поклови људима, који су освједочени пријатељи земљи и народу. Тада ће непријатељи његови бити по други пут поражени, а побједа народна биће још сјајнија и — по пошљедицама својима благодетнија. Воља народа одржаће побједу над сплеткарењем људи, којима ствар домовине никад није била светиња, који су по положају своје високи али по љубави својој према народу стоје ниже сваког туђинца, који

сам и досад била такова, пак ти никад на памет није падало, да ми моје мане пребацујеш.“

— Ех до ђавола, немој се сад ту протјеривати, јер ти никад нећеш на себе да назиш, а најмање ти у рачун иде, да мени угађаш. Дај боље тај чај!

„Још није готов“.

— Пајашта врагу толико радиш, дошло ми је да свочим, пак тај лонац кроз прозор пројурим, да грећем сусједу у двор одлети. —

„Тако, Тако! би ћеш за цијело што хрђаво снјевао?“

— О теби сам снјевао. — Продерем се с најпонизателнијом и најпоруљивијом флегмом, — пак се опет окренем зиду.

Жена се пригне кампну, мислећи да сам с ума сшао, — ал имала је и право то мислити.

Послије неколико тренутака:

„Готов је чај.“

Окренем се, пак узмем, боље рећи тргнем пољу, и почнем сркати, пак бјесомучно повичем:

— Жено! ако ми ти још једном тако хрђав чај сготовиш, можеш га дати псима да га кусају. —

Сирота жена, бољко је за тим плакала и жалостива била, не могу вам изказати и описати, ал да сам ја велики нитков и хуља био, то је света истина; за тим свочим срдито из постеље, и одма сједнем код пања за радњу; — извадим мјеру, и сто сам ју пута пољубио.

Најесам ништа ни ручао, већ сам продужио мој нитковски поступак са њеном, — ал сам

су спасење домоване личној интересу своје кадри жртвовати, који не зазиру стуђинцем уговарати о начину, како ће се земља и народ упропастити.

А што је најглавније, тада ће се графу Лоњајју и угарској влади дати друга поштена лекција, којом ће се освједочити, да се с народом у троједници није више шалити а још мање титрати, јер испред воље народне нема се већ куд. Тада ће његова преузвишеност г. граф Лоњајја, који сада тако објесно сазива и распушта сабора и игра се конференција, тада ће он бити мекши од намука и другчије ће жице затегнути. Ми бар тако судимо, јер не можемо држати да ће он бити непријатељ свом рођеном народу, коме све догле неће бити берићета, докле се год не споразуме с другим народима, који с њиме под једним кровом живе.

Преговори су дакле прекинути. Сад је наступила борба између владе и народа. До народа самог стоји, да ријечи ту борбу у своју корист, а на спасење цијеле земље. Од народа се ништа друго не тражи, него да гласом својим пристане уз старе своје заступнике. Ако то учини, онда је побједа одлучена — и господство мађарона у троједници пада!

„Словенске новине“ изразују се у уводном чланку „Барбарство у Јевропи“ о Мађарима овако: Мађари су одвише мален народ, да изгубимо паду да ће још замисљати и покушаји мађарске владе у помађарењу славјанскога народа остати безуспјешним. Народ славјански лежи већ стољећа под притиском ал он је увијек јоште здрав и јак, теморају остати без жуђења плода сви покушаји помађарити славјански народ, а можемо и смијело погодити, да се и данас узалуд труди мађарска влада, да Словацима одузме народност њихову. Не даје ли народу славјанском школе, пријечи ли његовом душевном развоју, то ће тим само то постићи, да неће народ напредовати у изобразењу; али да она начипи од Словака Мађаре, то јој неће никад за руком поћи, употрејецила она силе, које јој драго.“

„Словак“ пита, што даје Мађаром право, да траже господство над народима под крупом св. Стјенана. Зар многобројност? Идите по Угарској од границе до границе, па ће те једва наћи пет право мађарских жељезничких постаја. Гдје су дакле Мађари? У пустари? Истина је, има четири милијуна Мађара а господују над Словаци Хрвати и Срби и т. д., а љубави мађарске господе уживају се особито Словаци, којим се домовина тиче Угарске по цијелој горњој страни на Дунав. Сјећамо се, како су мађарони наредили лов на полове у Нитри, на од тога часа ни Словак сигуран ни за свој живот. Какву слободу ужива повинарство, видимо из тога. што часописи и тискаре морају плаћати глобе? А школе? мађарске су. У кратко, устав Славјани само на папину, устав имаду само Мађари, само мађарони, а не Словаци. Међутим они се не даду завести од Мађара, јер се знаде да они само своју корист траже.

за то сам и поштено платио, као што ћемо из доцнијег догађаја видети и увјерити се.

Око шест сати с вечера, биле су двије бијеле ципеле не теже од једног пара бијелих рукавица, — готове.

Са овима за цијело на свијету најљепшим и најмањим ципелицама, упутим се у стан госпође Маркизе.

Први на кога сам у стану наишао, био је мој познаник, палициани глунак, — послужитељ.

— Могу ли пред госпођу Маркизу изићи? запита га. —

„Данас никога не смијем упутра пушћати, већ дајте ципеле, да их ја однесем.“

— То пријатељу не смије бити, јер ја сам измолно дозволу, да их лично предати могу. —

Послужитељ слегне срамени, и у кратко примјети:

„Опет се умножио број будала.“

— Или се умножио или не, но ја хоћу сам собом да унесем и предам ципеле. —

„И од тога данас ништа неће бити.“

— Али ће бити! — све већма у ватру долазећи, што ми се на овај начин срећа врати, — за цијело ће да буде! —

„Немојте лудовати ту, јер невјерујем да ће те онуд изићи, куда сте ушли!“

— Волио би видети! — пак с тим ријечма нагнем к вратима дворане. —

(Наставиће се.)

Персида ме погледа, чудно јој је било, што сам преко досадањег обичаја, и без икаквог повода погоропатио се, ал није сирота ништа одговорила, већ и даље са готовљењем чаја за-мала се.

Послије неколико тренутака, као да су ме неки боцкали, опет се преврием на другу страну, пак сматрајући Персиду, учини ми се, као да је један пут у друго њеко створење претворила, — много ружнија је изгледала, него што рече била.

— Ама Персида, — рекнем нестрпљиво, — како се тако згуравити, као да си баба од 60 година. —

Кукавица Персида, исправила се, према је онако као колац права била, — ја сад опет продужим:

— Како можеш те незграпне ручице трепити, — ножурде су ти као у елџанта — јеси ли видела кад гођ елџанта? —

Сад већ више Персида није подијети могла, већ окрене се мени, и ја примјетим да се заруменила, и увријеђена, од плача загушљивим гласом прозбори:

„Лјепо те молим, шта те је снашло, да преко обичаја такве примјетбе на мени чиниш?“

— Зна те ђаво одговорим, кад тако изгледаш, као да су те с плашила свукли, — не би имала доброту, да ту черупаву косу мало сгладиш? —

„Ја те опет молим, — продужи осјетљивим гласом, — шта те се моја коса тиче, та ја

Д О П И С И

На ВИРУ, 12. фебруара. — Многбројни људи на пазару испуљени народ био је јуче необично изненађен и обрадован. Наш Свијетли господар Никола I, дође јуче око 10 ураврије подне изненада на Вир. Нико му се није падао. Њеки су чули, да је близу нашега округа, али да ће нас обвеселити својим доласком голаје нико ни помишљао. А то је баш и увеличало оншту радост и весеље. Већ прије доласка његова био је пазар пун народа, а кад се примачао обала, громовито се заори из свију грла живо! а када је изашао из лађе, одушевљеним усклицима небјеше краја. Свијетлога књаза пратила је његова свита, а у пратњи смо видели и забита Жабљачкога, који га је од града пратио.

Необично весеље ушло је од тога часа у народ и пред кућом у којој је господар одјасо играло се и пјевало без престанка. Господар је том приликом по својем обичају многе даривао, што је не само обдарено него и све присутне још више овеселило. И то весеље, какво Вир скоро није видио, трајало је до неке доба поћи. Сјутра дан зором отпутовао је свијетли књаз на Ријеку. Мноштво народа испратило га је, као што је и дочекало са пуњим срцем радости и са силнијем усклицима: „Живно књаз!“ И дај Боже, да нам дуго поживи на срећу Црне Горе и цијелога Српства, и да он цијело Српство овесели, као што се ми пјесму увијек веселимо, као и што хоће ако Бог да, јер смо сви у њега они упрли и сви стојимо њему на расположењу. —

Кад вам већ ово пишем, а оно да вам кажем још што и о нашем пазару, што ће вас зацијело занимати. Биће вам познато, да се у нашем мјесту свакога петка редовно држи пазар. Наш је пазар послје пазара на Ријеци, који је далеко одвојено, највећи у Црној Гори и то и по промету и по мањини људи, који се тај дан стеку овђе. Али и јесте згодан положај нашега мјеста. Мала округла равница, на којој је варошица наша околена са свију страна подом: С једне је стране скадарско језеро у које се ту и Ријека улијева, а с друге стране је вода, која се из њега излијева. Вода је ту обично само у ово доба године, ипаче пресуши и овда се ово поље оре и сије и доноси обично добра плода.

Због тога згоднога положаја мјеста и посјеђавају многи овај пазар. Осим околних Црмничана овђе ћеће увијек наћи доста Црногораца од Ријеке све доле, који Ријеком доплове, па онда нашијех Срба и Турака из пограничне Зете и Арбаније, који дођу скадарскијем језером. А мало ће који пазар проћи, да нема људи из Приморја, које граничи са Црмничом. Од некога времена уобичајали су и наши трговци са Ријеке да са робом долазе на пазар и у толико је сада пазар још живљи и већи.

Док буду околни путеви уреднији и бољи, који се сада кроз сву Црну Гору живо праве, овај ће пазар још боље процвјетати, а у толико ће и за народ боље бити. Осим тога сама Црмница осигурава овоме пазару будућност, јер је ово најпозитивнији крај Црне Горе. Она је скоро исто што и Приморје. Тако на примјер маслине могу сасвијем исто напредовати као и у Приморју. И Црмничани почињу уважати овај божији дар. До прије неколико година док су ратови непрестано трајали, није се народ ни могао много обзирати на обдјеловање земље. Но како је послје вјекова и у Црној Гори наступно мир, овако је уведен ред у држави и од како је и сваки Црногорац упућен једино на рад, људи се прихватају свакога рада, који је могућан у овој земљи. Па тако ће сада као што смо разумјели, у Црмници и маслине почети садити, а покушаји су већ чинени са најбољим успјехом. Овome ће се зарадовати сваки пријатељ ове земље, јер ће ово бити пов и то богат извор ужитка народњег.

Са ЦРНОЈЕВИЋА РИЈЕКЕ, 14. Фебр. — И толико смо близу Цетинја, опет нас је наш свијетли господар, књаз Никола изненадио у прошли четвртак својим доласком, јер нико не је било познато да ће тога дана доћи. Његова Свијетлост књаз дошао је у четвртак по подпе са својом пратњом, и одсео је у својем обичном стању. Главари и овдашње становништво одмах се скупило да га поздрави. Сјутра дан зором кренуо је господар са својом пратњом, која се овђе увећала, на лађама у село Додоме, гдје је,

као што чујемо, чинио дов на лукобе. Одатле је Њ. Свијетлост отишла на Вир, гдје је до сјутра дан провала, а тај дан вратила се опет на Ријеку. Овђе га је толико мноштво народа дочекало, јер је био баш пазарни дан, да се преко простране риве наше пије могло проћи. У оваквим приликама може се најбоље познати израв Црногорца и његова љубав према своме књазу, која је доста ријетка. Да је у ономе часу највеће време бацио са лађа својих, он ће одмах ударети у пјесму и играње. Тако је управо и сада било. Пред кућом у којој господар одједа кад год дође на Ријеку, одиче јуначка црногорска игра са громогласнијем пјевањем, које је често прекидано са општим клицањем: „Живно књаз!“

Мало послје за тијем а тако исто и по обједу изишао је свијетли књаз у пазар и прошао га је више пута. Познато је, колико наш свијетли господар настоји око унапређења своје земље. Па тако и сада овом приликом могло се видети како је на више мјеста застајавао и са правом отчивском бригом запиткивао сад овога сад онога сељака: је ли и колико је данас пазарио? по коју цијену? Колико производи за годину ове или оне рибе? Како његово село стоји с тијем? и т. д.

Које подале за господаром и његовом пратњом ишао, као што сам се ја десно, могао је чути, гдје људи радосно шапују: „Бог му дао среће и здравља, како он и за сиротињу разбира.“ Сретан је народ, који има владара, који и у његову средину долази, да сам види стање његово, као што је исто тако јадан пријесто овијех владалаца, који своје владалачко достојанство траже, у томе што се ограђује од народа толико, да глас народа не може видпритети до њих, а како ли да они само траже, да га чују!

Истог дана, у суботу, по подне око двије уре, вратила се Његова Свијетлост на Цетинје.

Другијех особитијех новости нема овђе. О подгоднијем испиту у нашој основној школи писао сам вам овијех дана, и мислим, да сте то примили.

Могу вам напошљеду још и то јавити, да од дужег времена плови по нашој Ријеци параброд. Он сваке педље долази скадарскајем језером из Скадра овамо и одавде опет натраг у Скадар. Параброд је турски, али га је закупио наш познати родољуб Србин, трговац у Скадру, г. Глиго Перовић, који за Црну Гору лиферије се, те је с њиме довози, али прима и путнике. Исти параброд пристаје баш код моста пред варош, а и цијелом ријеком иде свом брзином. Како је дакле наша Ријека од природе добра за пловидбу, нити би јој бар за неко вријеме требало регулисање, колико би нам вриједило, да имамо на само један параброд ове величине. Но ми се надамо, да ће и то бити, кад се, ако Бог да, направит жељно исчекивани пут одавде у Котор. — па било да се тога прихвати какво друштво, или да се наше правитељство за то постара.

ЦЕТИЊЕ, 18. Фебруара. — Његова Свијетлост, кнез Никола I. кренуо са својом свитом прошле недеље у унутрашњост Црне Горе и провалио је на путу у ријечком и црмничком округу три дана, а у суботу пред вече вратила се Њ. Свијетлост опет на Цетинје. Истијем поводом добили смо два дописа, са Црнојевића Ријеке и с Вира, које горе саопштавамо.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Званичне хрватске новине од 1. о. м. до носе царски указ, којим се на мјесто бана Бедиковића поставља Антун Вакаповић начелник одјељена унутрашњијех послова за банскога намјесника. Ова нова побуда у тројединци осуђена је једногласно од народа и сматра се као пово насиље, које се спрема српско-хрватском народу. „Обзор“ с правом пита, какав је програм новог заступника бана? Раух, срамнога спомена бан, изишао је с девизом: „Поштена увија,“ а Бедиковић са заставом „законитости и уставности.“ Шта значи и једно и друго познато је нашем народу. Но Вакаповић није изнио још никакав програм. „Јамачно мисли, вели „Обзор,“ да је његово само име готов програм а имена Керцивој, Хервојић, Дежелић, ови најповији државници хрватски, да га довољно попуњују. Из вругова овијех младих државника долазе на-

родној странци грољње и пријетње, да ће влада употребити сва средства, да постигне своју сврху. Каже се, да су Бедиковић и Шукај били мекунци за постигнуће оне сврхе, па је за то дата власт енергичним људима, који се неће обзирати ни лијево ни десно, него ће употребити „све.“

По Вакаповић је вођа без војске, а она тројица нијесу никакви ђеперали, па које би се он могао поуздати. За то ће Вакаповић водити своју борбу с народом са старим јунацима, који су код њега били на конференцији и ту упутке добили. Чује се, да им је казано, ако се не уздрже добро, да ће бити сви отпуштени из службе без пензије. У томе се види програм и енергија владе: преко чиновништва чипити сваки могући притисак на народ, да бира владине људе у сабор.

Други програм нијесмо ни очекивали. Свијетем, који је праугуриран Раухом, мора се одржати, народ га је сав осудио, дакле је узалудно вањ рачунати обмањивијем програмом. Неостаје ништа друго, него од зоре страшити чиновнике. Да они опет страше народ. Али народ се неће дати застрашити, он неће бирати ни мађарона ни владина кандидата, јер га је искуство пошљедијех година научило, да мађароцима није стало до среће и напредка земље, него како ће је што већма скучити под мађарску власт, па напошљетку и оно мало самоуправе што сада има уништити, и Хрватску учинити као Ердељ.

Народ зна, да се он више нема борити са странком, која има само други програм него да се има борити са власници, који немају никаква програма ни странке, него имају државну власт у руци. Њу хоће они да одрже, а није њима стало до добра народна. Оваква влада немије имати народне потпоре. И влади остају онда само чиновници. Али ни чиновници неће заборавити понос и домолубно осјећање своје, и неће хтјети бити оружје владино.

Желити је, да хрватско чиновништво увиди, да је дичије бити вјерап син свога народа, него ниски слуга, роб, бесвјестно оруђе никакве владе. Али ако баш и надвлада с њима себичност, користољубље, неће велика штета бити, а на њима ће остати вјечита срамота и жиг издајства. А народ ће се знати јуначки држати и он ће побједити.

Из Пеште нам телеграфиса, да је уредник „Заставе“ Стево Поповић поротом осуђен на осамнаест мјесеци тамнице, 500 ф. глобе и накнаду судских трошкова, и то због једнога чланка који је изишао у „Застави“ и у коме се каже да је и Андрашије знао за убиство кнеза Михаила. Колико је опора ова пресуда у толико је још чудније, за мађарску владу срамније, што није допуштала оптуженоме да изнесе доказе. Али озбиљно узевши више пишта није чудно што се у Мађарској догађа, као што више ни срамоте нема те, која пријања за срамни образ. И ми се нечудимо и нетужимо више на азијатску суровост Мађара, него искрено желимо, да се мађарске тамнице што више пуне српскијем политичкијем „преступницима“, јер се уздамо, да ће онда што пријед узаврјети народ српски и преломиће погачу с Мађарима.

У Новоме Саду догоди се на три јерарха значајна демонстрација. Познато је како је заступник бачкога владике, архимандрит Анђелић шуровао са мађарском владом против свога рођеног народа. Послје службе на три јерарха, када је Анђелић излазио из цркве, народ га је дочекао звиждањем и поругама. У исто вријеме растуривана је једна сатирична пјесма против истога архимандрита, од којих су многе бачене и у његова којуца. Сада је због тога истрага поведена, и тројица су као коловође већ уапшени. Ову прилику употребилу су отпадници народни да странци народној нашкоде, те изнесу свакојаке денуцијације најсрамнијим начином. Уздамо се да ће и пред судом као што је већ пред народом у овој ствари правда побједити. А и не буде ли баш тако, непријатељи народни неће лаговати, јер ће народ огорчен још више, још живље поставити борбу своју.

Бонапартисте опет Францезима недају мира. Сада се опет говори, да ће Наполеон III. уздати некакав манифест, премда је скоро свако већ у напријед освједочен, да нико неће уважити његова обећања, била она какве год наравн. Странка само би се таквим манифестом свакако ојачала, тим већма, што је из истих Руерових листова црпала неко освједочење, да би тај човек био зблиа кадар прискрбити јој нову поуздану војску.